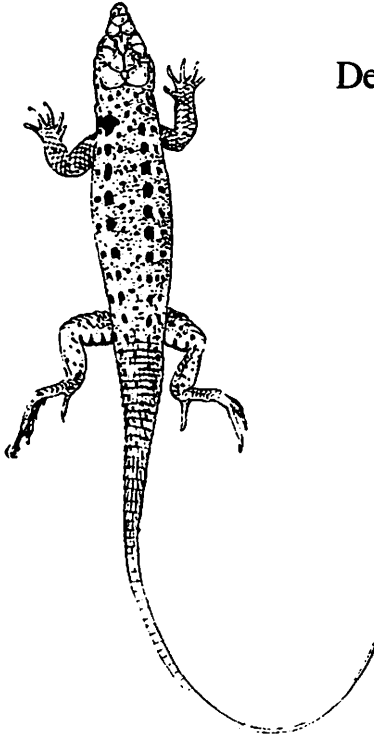
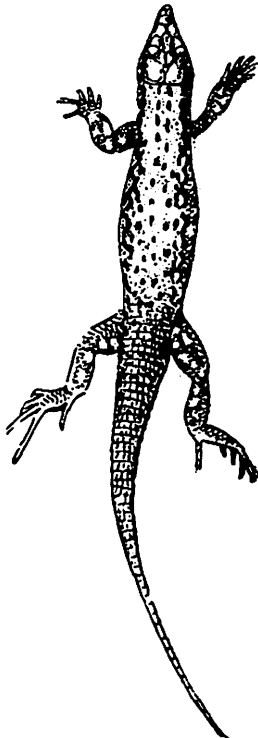

B. Langer-
werf
Benedenkerkstraat 36a
5165 CC Waspik

Eremias velox.
Tek:
Bogdanov.

*Eremias
intermedia.*
Tek:
Bogdanov.

De herpetofauna van Oezbekistan (5)

Ingezonden januari 1977

WOESTIJNHAGEDISSEN (GESLACHT EREMIAS)

Het soortenrijke geslacht *Eremias* is ook in Oezbekistan goed vertegenwoordigd en wel met 10 soorten. Over de juiste rangschikking van een aantal soorten en ondersoorten is men het nog niet eens. Het verspreidingsgebied van het geslacht is bijzonder groot en omvat de steppen en woestijngebieden van Midden- en Zuid-Azië, terwijl één soort tot in Oost-Europa is doorgedrongen. Vele herpetologen rekenen ook een aantal woestijnhagedissen van het Arabische schiereiland en van Noord-, Oost- en Zuid-Afrika tot het geslacht *Eremias* - ook hierin dus geen eenstemmigheid.

SNELLE WOESTIJNHAGEDIS *EREMIAS VELOX*

Van *Eremias velox* bestaan 3 ondersoorten, waarvan *Eremias v. velox* in Oezbekistan voorkomt. De kopromp-lengte van deze hagedis is maximaal 84 mm (staart bijna eens zolang). In het frontaalschild is een goed ontwikkelde lengtegroef zichtbaar. Het suboculair schild raakt de bek. De jongen hebben op de rug 3 even brede donkerbruine of zwarte strepen, waarvan de middelste zich in de nek in tweeën splitst. De ondergrond is eveneens bruinachtig. De volwassen dieren zijn aan bovenzijde grijs of zandkleuring, vaak met een olijfkleurige tot bruine tint, terwijl de jeugdstrepen tot vlekken verbrokken zijn. Op de lichaamszijden zijn lichte, zwartomrande oogvlekken waarneembaar die met name bij de mannetjes gedeeltelijk blauw kunnen zijn. Bij de jongen is de onderzijde van de staart rood tot oranje rood. De ondersoort is in Oezbekistan sterk verspreid op de westoever van het Aralmeer. Hij wordt echter ook gevonden in de Kizilkum-woestijn, bij Bukhara en bij Termez. Hij komt voor tot een hoogte van 1000-1200 m, maar is vooral een typische bewoner van rivierdalen, waar hij dan ook het talrijkst is. In deze rivierdalen leeft *Eremias velox* vaak op slechts enkele tientallen meter van *Eremias regeli*, die de hellingen bewoont, terwijl *E. velox* zich meer onder in de dalen ophoudt. *Eremias nicolskii* komt hoger in deze rivierdalen voor en verdringt vanaf een hoogte van 1000-1500 m *Eremias velox*. Ten

westen van het Aralmeer leeft *E. velox* vlakbij het biotoop van de Stepphagedis *Eremias arguta*, die daar op harde leemgronden voorkomt. Terwijl de begroeide zandgronden juist weer het domein van *E. velox* vormen.

E. velox huist in holletjes van 2½ - 3 cm breedte en een diepte van 15-25 cm. Ten zuidwesten van het Aralmeer maakt hij zijn hol meestal onder brokken kalksteen. Bij Bukhara en Tasjkent zijn de holletjes vaak aan de voet van rivierhellingen in de daar aanwezige zandlagen uitgegraven. Overwinteren doen ze ook in deze onderkomens. Eind-oktober, begin-november vangt de winterslaap aan, die in het zuiden tot ongeveer midden-maart duurt en bij Tasjkent tot begin-april. De dieren worden pas weer actief als de luchttemperatuur boven de 18 °C komt. 's Zomers zijn ze van ongeveer 12-16 uur niet actief. Uit maagonderzoek bleek, dat het voedsel in de eerste plaats uit kevers bestaat en verder uit vlinders, mieren, rupsen, wantsen, spinnen en sprinkhanen. De paring vindt in mei en juni plaats. Een legsel bestaat uit 2-6 eitjes. Jongen werden waargenomen tussen juli en september.

Eremias nigrocellata.

Deze hagedis bereikt een kopromp-lengte van 8 cm en is nauw verwant aan de iets kleiner blijvende *Eremias intermedia*. De 4e teen van de achterpoot is aan de onderzijde bedekt met 2 rijen schijfjes. Het frontaalschild heeft eveneens een vrij diepe lengtegroef en raakt gewoonlijk het supraoculairschild. Het suboculairschild grenst in tegenstelling tot bij *E. velox* niet aan de bek.

De bovenzijde van deze soort is grijsachtig, de onderzijde wit.

Op de rug heeft het dier lichtgrijze of bijna witte, tamelijk grote vlekken, die zwart omrand zijn. Hij komt in het zuiden van Oezbekistan voor en verder in het zuidwesten van Tadzjikistan en het noordoosten van Iran. Hij leeft op leemachtige grond met een niet te dichte begroeiing, maar ook op nagenoeg onbegroeide vlakke terreinen. Als schuilplaats worden knaagdierholen of zelf gegraven holletjes benut. In februari trof men geheel verstijfde exemplaren van deze soort aan in holletjes die 12-26 cm onder het aardoppervlak lagen; de gang zelf had een lengte van 25-32 cm. Op warme dagen in december en januari wordt de winterslaap onderbroken. Midden-februari is de winterslaap ten einde, als tenminste de temperatuur van de buitenlucht tot boven de 11°C is gestegen. 's Zomers zijn de hagedissen alleen 's morgens en 's avonds actief. Mieren, allerlei soorten kevers, spinnen, sprinkhanen, termie-

ten, cicaden, wantsen, duizendpoten, rupsen, pissebedden en enig plantaardig materiaal trof men in de maag van onderzochte dieren aan. In april worden er al eitjes afgezet. De jongen groeien snel en zijn in de volgende lente al geslachtsrijp, alhoewel nog niet volgroeid. Men schat dat ze gewoonlijk niet ouder dan 1 à 2 jaar worden.

Stepphagedis (Eremias arguta)

Bij deze soort worden 3 ondersoorten onderscheiden, waarvan er 2 in Oezbekistan voorkomen. De derde, *Eremias arguta deserti*, is tot de Donaudelta doorgedrongen. *Eremias a. arguta* bereikt een kopromp-lengte van 88 mm. Het suboculairschild grenst niet aan de bek. De jongen hebben dezelfde kleur en tekening als de oudere dieren; van boven zijn ze grijs met een olijkleurige, bruinachtige of groenige tint met ongelijke dwarsrijen van zwarte vlekken of streepjes. De bovenzijde van de poten heeft lichte vlekken met donkere zoom. Deze ondersoort wordt in de omgeving van het Aralmeer gevonden en ook in Kazachstan. Aan de voet van struiken of heesters graven ze een holletje met een 20-30 cm lange gang, dat als schuilplaats dienst doet. Het voedsel bestaat behalve uit allerlei insecten ook uit plantaardig materiaal. In 60% van de onderzochte magen werden delen van planten aangetroffen.

Eremias a. uzbekistanica kan een kopromp-lengte van 95 mm halen en is door deze grotere lengte te onderscheiden van de andere 2 ondersoorten. Hij bewoont het zuidoosten van Centraal-Azië en is in Oezbekistan wijd verspreid. In het voorgebergte worden gebieden met zachte grijze grond - met lichte begroeiing - geprefereerd; komt ook voor in leem-, alsem- en steenwoestijnen en op vaste zandgronden. In de lente zijn de dieren midden op de dag actief en in de zomer alleen 's morgens en 's avonds. In de herfst zijn ze in de namiddag op zoek naar voedsel. De winterslaap vangt aan eind-oktober of in eerste dagen van november. Eind-februari, begin-maart eindigt deze. Paringen werden waargenomen van april tot midden-mei en ook in de eerste helft van juli. Het vrouwtje legt meestal eind-april 7 eitjes. Midden-mei (in het voorgebergte een maand later) werden jongen gevonden, die een lengte van ongeveer 5 cm hadden.

(wordt vervolgd)

LITERATUUR

1960: De fauna van Oezbekistan, deel I. Bogdanov, O.P., Reptielen en Amfibieën, Akad. Wet., Tasjkent